

Čína si vyšlapuje do světa po Hedvábné stezce

Antonín Rašek

Těžko by se před padesáti lety našel génius schopný odhadnout, jak bude vypadat Čína na počátku 21. století. Země se zmítala v tzv. kulturní revoluci, která přinesla smrt miliónům, podle některých pramenů dokonce desítkám milionů lidí. Mnoho Číňanů zemřelo hlady. O životě a smrti rozhodovali nedospělí fanatici Rudých gard.

Spisovatel Josef Nesvatba napsal po návštěvě tehdejší Čínské lidové republiky knihu, v níž ji charakterizoval jedinou větou: "Hliněné vesnice, hliněné ulice, hliněné tváře." Byl z toho politický skandál, ale odkrýval jen zlomek temné pravdy.

Musel přijít někdo, kdo tuto děsivou situaci změní. Tím mužem byl Teng Siao-pching.

Dnes Čína usiluje o postavení supervelmoci, pokud jí již není. Tvář země se změnila k nepoznání. Je nejsilnější světovou ekonomikou. Infrastruktura mnoha čínských měst překonává svou moderností i vyspělé západní země včetně USA. Podobně tomu je s řešením dopravy. Jedním ze strategických cílů čínského vedení je dostat co nejvíce lidí z pásma chudoby, což se postupně daří.

Ne snad že by Číňané neměli problémy. Mezi ně patří ochrana životního prostředí, nebo i u nás často kritizované dodržování lidských práv. Nelze ale srovnávat jejich současný stav se situací v západních zemích, kde se pod vlivem kolonialismu, otrokářství a později i fašismu a komunismu lidská práva formovala stovky let. Přesto je nutné obdivovat cestu, kterou prošli Číňané od maocetungovské éry, a to i přes složité kulturní, sociální, etnické a náboženské rozvrstvení společnosti, kvůli kterému není prosazování západního pojetí lidských práv jednoduché.

Nyní se z podnětu prezidenta Si Ťin-pchinga Čína pokouší prosadit vlastní vizi globalizace prostřednictvím novodobé Hedvábné stezky a převzít tak geopolitickou iniciativu. Je to pokus velkorysý, ale i riskantní. Zvláště z hlediska světové bezpečnosti a finanční stability. Mnohé by o tom mohou Číňanům vyprávět Američané, kteří táhli první kolo globalizace. Může to ale být klíčový projekt 21. století, proto si rozhodně zaslouží naši kritickou pozornost.

Hedvábná stezka má tisíciletou historii

Čínu a její kroky na mezinárodní scéně je zásadně nutné vnímat v historickém kontextu její tisícileté historie. Čínští politici jsou zvyklí přemýšlet v horizontech staletí. Původní Hedvábná stezka byla v provozu přes tisíc let. Teď má být obnovena jako projekt pod názvem Pás a cesta (Belt and Road, případně Jeden pás, jedna cesta – One Belt, One Road,

zkráceně OBOR). Nová Hedvábná stezka má oživit pozemní obchodní trasy z východní Asie přes střední a západní Asii do Evropy a Afriky.

V Evropě se k projektu OBOR připojilo jako k nové ekonomické a obchodní příležitosti šestnáct zemí včetně naší republiky; ve světě je to již stovka států. Je i součástí programu návštěv našich představitelů v Číně, zvláště Miloše Zemana. Prezident by rád OBOR spojil s jeho ideou vodního koridoru Dunaj – Odra – Labe.

Projekt OBOR má kromě silniční a železniční trasy zahrnout také námořní trasu přes Jihočínské moře a Indický oceán do Perského zálivu s výstavbou řady přístavů. Stezka má být budována postupně. Práce na prvních úsecích trasy již začaly v Kazachstánu, Pákistánu a na Srí Lance. Rozsáhlejší práce začnou výstavbou silnice ve Střední Asii. Čínská vláda hodlá do projektu investovat 900 miliard dolarů.

V souvislosti s touto částkou se hovoří o čínském Marshallově plánu, který však ten poválečný několikanásobně překonává, finančně i rozsahem. Americká poválečná pomoc urychlila obnovu především západní Evropy. Zemím východní Evropy Stalin účast na něm znemožnil. Účast na OBOR se dotýká 65 zemí tří kontinentů se 4,4 miliardami obyvatel a je proto limitována především politicky. Aktivnější zájem o něj zjevně ovlivňuje i evropská migrační krize.

Pro Čínu je projekt další historickou příležitostí

Hedvábná stezka má posílit budoucí ekonomický a politický vliv Číny v Evropě a je proto tématem vyostřených diskusí. Je totiž reakcí i americký projekt Transatlantického partnerství.

Čínská strategická vize má zásadně prohloubit kooperaci s africkými a asijskými zeměmi v zajištění bezpečnosti, v ekonomice, obchodu, energetice a v dopravní infrastruktuře. A z historie je známo, že Číňané vždy byli nejtvrďšími obchodníky.

A nelze pominout ani bezpečnostní hlediska. Ačkoliv o tom ve vystoupeních čínského prezidenta Si Ťin-pchinga ani v základních dokumentech není nikde ani zmínka, existuje i vojenský aspekt projektu OBOR.

Otvírá totiž reálnou možnost čínské kontroly tras například pod záminkami boje proti terorismu, kriminalitě nebo pašování drog. Čínské vedení ospravedlňuje tuto kontrolu ochranou svých investic. To se ale logicky nemůže zamlouvat Spojeným státům, případně Severoatlantické alianci. Nelíbí se jim ani fakt, že při prosazování čínských záměrů mají pomoci čínské menšiny v zúčastněných zemích. Děje se to navíc v

době, kdy USA přesouvají těžiště své strategické pozornosti do jihovýchodní Asie.

Prosazení čínského záměru je významně závislé na zájmu a aktivním podílu Ruské federace. Tento proces se zatím vyvíjí pozitivně, protože usnadňuje vzájemný obchod mezi oběma zeměmi. Zároveň nelze přeslechnout varovné hlasy, že realizace projektu může posílit velmocenské postavení Číny na úkor Ruska.

Jeden pás, jedna cesta?

Koaliční vláda Bohuslava Sobotky se k čínskému záměru oficiálně připojila. I když nevíme, jaký postoj k němu zaujme budoucí vláda, zřejmě bude rovněž pozitivní. Přesto musíme kriticky zvažovat všechny jeho souvislosti.

Je velmi pravděpodobné, že klíčovou roli v Evropě hodlá čínské vedení uplatňovat prostřednictvím středoevropských a východoevropských zemí. To nejspíš postřehla i americká administrativa, když prezidenta Donalda Trumpa cestou na summit G20 v Hamburku nasměrovala do Polska. Příčin jistě bylo víc, zejména podpora Polska v jeho negativním postoji k Rusku i k Evropské unii, ale nelze přehlédnout, že se v této souvislosti odehrával pokus vytvořit společenství dvanácti zemí, vystupujících kriticky vůči Evropské unii, Rusku a také Číně. To také nejspíš postřehl nejen náš prezident Miloš Zeman, ale i rakouský prezident Alexander Van der Bellen, kteří do Varšavy neprijeli.

Další vývoj ukáže, jak dalece má být tato „dvanáctka“ protiváhou vůči iniciativě 16 + 1 sdružující středoevropské a východoevropské státy ke spolupráci s Čínou, bude-li Hedvábná stezka přes všechny politické, ideové a mocenské rozdíly spojnicí mezi Východem a Západem, přinášející podle Číňany deklarovaného principu win – win prosperitu všem zúčastněným, nebo se stane jen dalším jablkem sváru.

Na to upozorňují mnozí politici i někteří sinologové, kteří považují čínský projekt za nástroj nové světové politiky, který povede svou gigantičností k oslabení demokracie. Většina západoevropských zemí, zvláště členů Evropské unie, se k němu proto staví rezervovaně. Hlavní příčinou jejich postoje je geopolitický rozměr tohoto strategického záměru. Také se jim nelíbí, že projekt nereaguje na sociální a ekologické souvislosti jeho realizace a není dostatečně transparentní. Záměr má podle nich zatím spíše obecnou podobu, není rozpracován do konkrétnějších detailů. Česká republika ovšem tento kritický postoj nesdílí.

Čínští představitelé rezervovaný pohled mnoha západních členů Evropské unie nijak nekomentují, zřejmě jim nevadí, jsou trpěliví. Jednají raději na bilaterální úrovni,

dohadovat se s většími politickými či jinými uskupení se jim zas tak moc nechce.

Transatlantické společenství ve vztazích s Čínou znepokojuje především fakt, že tato v podstatě supervelmoc začíná usilovat o světovou dominanci a hodlá v této roli nahradit USA. Kdyby se to Číně podařilo, hrozí, že po éře unipolarismu pod vedením USA nás nečeká riziková éra multipolarismu, ale nový unipolarismus, tentokrát podle not Číny. A to může být kamenem úrazu. Zvláště když víme, že Donald Trump chce usilovat o udržení světového vůdcovství USA. Ve volbách to jasně prezentoval sloganem America First! – Amerika především!

V takto antagonistickém politickém prostředí je těžké lavírovat a nepostavit se za jednu ze stran, zejména když vyjednávání o sbližování názorů nepřináší viditelnější úspěchy.

Sledujeme-li sociální sítě, pro které jsou kritériem hodnocení faktického vládnutí především bezpečnost, stabilita a prosperita, je to nepopiratelná zkouška přitažlivosti evropských hodnot svobody, spravedlnosti a demokracie současně politicky nezformovaná generace. Budoucnost ukáže, zda vývoj povede spíše k demokratizaci Číny, nebo naopak k autokratizaci Západu, či zůstane současná patová situace.

Antonín Rašek, gen. v. v.

Praha, srpen 2017